

ЖАНРОВІ ОСОБЛИВОСТІ РОМАНУ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ЛСД. ЛІЦЕЙ СЛУХНЯНИХ ДРУЖИН»

У статті розглянуто жанрові особливості роману Ірен Роздобудько «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин». На основі аналізу композиційних складових, сюжетних і позасюжетних елементів, проблематики, конфліктів, системи образів, художньо-стильових рішень доведено, що жанровий різновид твору – любовно-детективний роман. Указано, що самобутність письменниці полягає у відтворенні красивих і непередбачуваних почуттів головних героїв – ліцеїстки Пат і музиканта-детектива Ланцелота, у викритті соціального зла, представленого образами сина депутата, злодія і вбивці Олексія Струтівського, Директорки Ліцею та заздрісної ліцеїстки Ліл. Охарактеризовано ланцюг детективних розслідувань. Специфікою роману названо вкраплення рис соціальної фантастики. Акцентовано увагу на тому, що індивідуально-авторське експериментування із жанровими формами є особливістю творчості Ірен Роздобудько і якісно впливає на розвиток сучасної української прози.

Ключові слова: любовно-детективний роман; соціальна фантастика; пригодницький роман; авторський стиль; проблематика твору.

Сучасна українська проза розвивається надзвичайно динамічно й потужно. Вона різноманітна за тематичним обсягом, проблематикою, засобами поетики. Українські письменники вирвалися із жанрово-стильових традицій художньої прози попередніх поколінь, намагаючись повною мірою реалізувати своє креативне бачення світу, увиразнити індивідуальний стиль.

На сучасному етапі в українській літературі помітним явищем є проза Ірен Роздобудько. Авторка не припиняє працювати над розширенням жанрових можливостей романів, що важливо для розвитку читачької культури суспільства, яке прагне до самовдосконалення. У цьому й полягає актуальність дослідження роботи.

Різнопланова творчість Ірен Роздобудько активно вивчається літературознавцями, аналізується літературними критиками. Т. Вергелес у рецензії «За лаштунками гламуру» проаналізувала особливості художнього розкриття моральних цінностей людини в пошуках особистого щастя на матеріалі роману «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин» [1]. У рецензії «Коли доля дає шанс» до роману «Все, що я хотіла сьогодні» та «Лікарняної повісті» Л. Воронина охарактеризувала вміння письменниці відтворювати гострі переживання в критичних життєвих ситуаціях [2]. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько дослідила Н. Герасименко [3]. Д. Лук'яненко розглянула спроби філософсько-психологічного потрактування життєвої драми в романі Ірен Роздобудько «Гудзик» [4]. Літературознавчі та літературно-критичні обговорення творчості популярної сучасної авторки тривають.

Метою дослідження є аналіз жанрових рис роману Ірен Роздобудько «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин». Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань: розглянути специфіку художнього моделювання осіб і подій у творі; з'ясувати жанрові особливості у вибудові проблематики; охарактеризувати художньо-стильові рішення; довести, що жанровий різновид роману «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин» – любовно-детективний з елементами соціальної фантастики.

Експериментуючи із жанрами, Ірен Роздобудько синтезувала в романі «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин» кілька жанрових різновидів: любовний роман, детектив, соціальну фантастику. Такий несподіваний підхід зумовлений зацікавленням читача з різними духовно-естетичними смаками, соціальним станом і життєвою позицією. Письменниця прагнула відобразити земне й високе, пояснити смисл існування людини в соціумі, з близькими, з друзями та з самим собою. Т. Вергелес у передмові до роману писала: «Із «ЛСД» – як із полотнами імпресіоністів: маєш справу з мінливістю вражень» [1, с. 6].

У творі тісно переплітається кілька сюжетних ліній (особливості устрою в Ліцеї для дівчат – майбутніх ідеальних дружин; історія кохання вихованки Ліцею Пат (Поліни) і музиканта-саксафоніста Ланца (Ланцелота); трагічна доля однієї з випускниць таємного закладу – Тур (Тамілі); злочинне життя сина депутата Олексія Струтівського. Багатоаспектна проблематика роману: кохання та зрада, самотність і дружба, покаяння і виклик системі, вільна творча праця і влада грошей, милосердя і знуцання над лю-

диною, злочин і кара. Система подій із розкриттям характерів і стосунків персонажів, художнім поясненням обставин, конфліктів, переживань накладається на всі жанрові виміри, представлені у творі.

Риси любовного роману помітні в змалюванні красивих і непередбачуваних стосунків Пат і Ланца – на перший погляд, людей із різних соціальних світів, але, як пізніше з'ясується, – єдиних за духом. Головна інтрига в тому, що близькість цих двох людей забороняється, переслідується і засуджується в окремих вимірах суспільства. Такий аспект проблеми є однією з рис любовного роману.

Зображення інтимних стосунків авторка виносить на духовно-емоційний вимір, пов'язаний із пізнанням нового героями, їхнім зближенням через естетичне начало – музику. На музиці, як художньому образі твору, ставиться акцент від початку конфлікту до фіналу. Звучання саксофону на балу в Ліцеї розбудило дух свободи і загострило осмислення буття Пат: «Золотий саксофон роздвоївся в моїх очах, а потім – удесятерився. Я пливла в його розплавленому золоті і захилялась важкими, густими, медовими звуками. Аж стало незручно перед іншими» [5, с. 61].

Епізоди про кохання вибудовані за певною художньою структурою: перший поцілунок у нічному сквері, несподіваний і пам'ятний; призначення таємного побачення біля дірки в паркані; втеча дівчини з Ліцею; катання закоханих на байку нічним містом; розмови до світанку в холостяцькій квартирі; підступне викриття вчинків Пат Директоркою; покарання ліцеїсти карцером; зникнення із закритого закладу як протест системі; подолання труднощів самотньої дівчини у великому місті; довготривала розлука та втрата будь-яких зв'язків закоханих; несподівана доленосна зустріч.

Традиційним для любовного роману є щасливий кінець із хвилюючими емоціями як нагорода за пережите, облагородження почуттів і покарання кривдників. Зустріч Поліни і Ланцелота – найромантичніша сцена в романі: закохані знаходять одне одного через сім років у будиночку старого майстра тростин для саксофона пана Теодора. Зустріч відбувається під чарівну містичну музику у виконанні самої Пат. У цьому епізоді відображено не так подію, як почуття, пережиті героями. Ланцелот зізнається: «Леда дихаючи, ... я тихо увійшов до майстерні... Темна постать – тендітна і невагома у світлі місяця, що відбивалося в вигині саксофона, пускаючи бісики по кутках, – повільно обернулася до мене...» [5, с. 316]. У канві пригод і глибоких переживань упродовж роману авторка лише натякає на кохання героїв, не створюючи ситуацій любовних сцен. Увиразнено лише почуття, душевні поривання, що дало можливість розширити традиції жанру.

«ЛСД» належить до різновиду детективного роману через наявність канви пригод, розслідувань таємниць, викриття злочинців і т. д. Ірен Роздобудько вибудовує систему пригод на екзотичному матеріалі. Цьотливо-мінорне життя в Ліцеї Слухняних Дружин, на перший погляд, не сумісне зі злочинними перипетіями, але якраз це і є те місце, де читач швидко помічає дисгармонію світу, ламання норми. Драматичний конфлікт із трагічними наслідками за-

гострюється на території незвичайного закладу всередині «високих, побудованих за часів середньовіччя мурів старовинного замку» [5, с. 20]. Такий художній ракурс представляє детективне тло у найвигіднішому світлі, забезпечує контрастність образів, життєвих принципів героїв, категорій любові і зла.

У центрі уваги опиняється загадкова смерть однієї з вихованок Ліцею Тур після її «щасливого» заміжжя з успішним бізнесменом Алексом Струтівським. Письменниця прокладає два шляхи розслідування: поперше, дівчата-ліцеїстки, порушуючи всі правила Статуту, вдаються до пошуку істини, бо вважали Тур кращою від усіх і достойною справжнього щастя; по-друге, музикант, детектив-аматор Ленц на прохання бабусі Тур зацікавлюється розслідуванням страшного злочину, захопившись незвичайною дівчиною-«колібри» Пат.

У середовищі дівчат торжество правди відбувається на глибинно-емоційному рівні в поєднанні зі страхом і підозрами. У площину розслідування потрапляє підслуховування Ліл розмови вчителів про насильницьку смерть Тур, викрадення з кабінету Директорки щоденника загиблої, зіставлення фактів, аналітичні висновки. Так автор акцентує увагу на неформальних, побутових спробах розкрити таємницю.

Детективне розслідування Ланца представлено мережею непорушних закономірностей жанру. У сюжеті присутні типажі карних пригод: злочинець – багатий бізнесмен, який через надмірні статки й відчуття вишості за соціальним станом давно втратив моральні якості; його спільниця – пані Директорка Ліцею, нечесна перед вихованками, а головне – винна у фізичному впливові на свідомість ліцеїсток завдяки використанню психотропного препарату.

Детектив Ланц – харизматична, вольова, багатогранна особистість. Він має улюблену справу – музику, а розслідуванням займається на прохання друзів і знайомих. У арсеналі детектива – пошуковик в Інтернеті; акторська майстерність у ролі німецького кінодокументаліста; вміння вести розмову з імовірним убивцею та зі свідками, зокрема покоївкою; інтуїція; шарм; кмітливість; «напад зухвалості, котра притаманна авантюристам, і, мабуть, аферистам» [5, с. 212]. Розслідування Ланца покладені на інтелектуальне і творче світосприйняття.

Розвиток сюжету відбувається в різних площинах соціального виміру: в квартирі музиканта, в ресторані, будинку олігарха, на території Ліцею, на вулицях міста. Особливості інтер'єрів, екстер'єрів, фіксування деталей одягу і речей персонажів є певними орієнтирами в розслідуванні. Наприклад, перебування Ланца в будинку Алекса Струтівського – це збір доказів, осмислення вражень, аналіз побаченого й почутого. Приміщення представлено панорамно й колоритно, акцентовано увагу на деталях: портретах представників влади на чолі з президентом, а також Ворошилова, Будьонного; старовинному порцеляновому посуді; скульптурах Наполеона й Черчилля; золотих канделябрах, дорогому блискучому посуді тощо. Спостережливість і аналітичне мислення Ланца письменниця вкладає у висновок-ствердження: «...Більшість таких «хатинок» виглядає саме так – ненатурально і помпезно. Немов колишні жебраки, що несподівано

розбагатили, виконали свою найбільшу мрію: щоб було, як у Майкла Джексона» [5, с. 178].

Діалоги персонажів, описи навколишнього світу, зовнішності людей, їхнього психологічного стану досить докладні, часом надто обширні, але не набридливі. Письменниці вдалося динамізувати обставини і процеси, зафіксувати дієве і значуще, дати можливість читачеві самостійно вести розслідування, вивчивши всі факти, зробивши певні висновки. Розплутування таємниці загибелі Тур із самого початку спрямоване не на причину «самогубства», а на пошук убивці. У цьому руслі авторка й вибудувала художню систему слідства.

У сюжеті роману особливим є образ детектива-початківця Ліл (Леонори), яка вирізнялася серед ліцеїсток «норовливістю і впертим бажанням щось довести» [5, с. 59]. Спочатку дівчина самостійно намагається розслідувати загибель Тур, а пізніше стежить за Пат, яка часто втікає вночі з Ліцею. Ліл показано в середовищі таємниць. Вона бродить темними коридорами, вміє бути нечутною і обережною, знаходить докази нічних прогулянок Пат (запах бензину, залишки землі та недопалку на підозві взуття). Образ Ліл виступає контрастом до образу Пат. Її підступність і навіть зрада є причиною особистої драми. Тут Ірен Роздобудько, як у казці про добро і зло, відводить Ліл жалогідне місце в суспільстві: отримавши вірус ревнощів і неподільної любові, що вироблявся в Ліцеї, вона стає дружиною «Валери-холери», конюха, який прибирав гній на стайні, народила йому трьох дітей і тепер проживає разом із сім'єю у батьківській двокімнатній квартирі.

Однією з проблем роману є викриття шкідливого впливу ліцеїстських правил на людську мораль і почуття. Акцентуючи увагу на пошуку щастя, письменниці вдалася до соціальної фантастики. У сюжеті твору окреме місце відведено незвичайній афері, пов'язаній із хіміко-біологічним винаходом, що руйнує природний процес потягу жінки до чоловіка, зародження чистого кохання та усвідомленого бажання створити сім'ю. В образі Директорки Ліцею, яка захистила дисертацію з винайдення вірусу «ревностів або

неподільної любові» F 63.9, показано соціальне зло, руйнацію етичних принципів.

Вигадкою в романі є існування незвичайного об'єкту в цивілізованому соціальному середовищі закритого Ліцею, в якому штучно виховують майбутніх дружин для володарів світу – депутатів, політиків, олігархів, заморських шахів; де дівчата з дивними іменами живуть без будь-якого зв'язку з рідними, бо «батьки «з'їдають» своїх дітей, моделюючи їхнє майбутнє за своїм... сценарієм, а... дівчата не можуть віддатися своєму особистому життю і своїй місії» [5, с. 57]. Сутність такого задуму вільно переходить із площини фантастики у площину філософських узагальнень життєвих цінностей. Страшний вірус F 63.9 не знищений, він продовжує своє життя в сучасному світі. За сюжетом, Директорка вивезла свій винахід на острів Ланкгаві, щоб разом із закордонними спільниками продовжувати багатіти на руйнації коду любові у світовому масштабі: привселюдно, в рамках телешоу «одружувати і розлучати, виховувати, народжувати, еволюціонувати, смішити, шокувати, роздавати мільйони...» [5, с. 281]. Використавши соціальну фантастику, Ірен Роздобудько зробила натяк на проблемі осмислення людиною її пріоритетів, адже штучність почуттів у сучасному суспільстві стала знайома багатьом.

Тримання в напрузі читача властиве для детективного жанру. У романі «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин» воно посилюється ще й пригодницькою напруженою любовних стосунків та фантастичними перипетіями. «Мозаїчна» жанрова розмаїтість твору спрямована на осмислення гострих проблем людства, виокремлення цікавих характерів, глибоке сприйняття головної ідеї.

Специфіка любовно-детективного роману «ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин» полягає в поєднанні різних жанрових рис любовного роману (побачення, поцілунки, переживання, хвилюючі емоції, щасливий фінал), детективу (наявність канви пригод, розслідувань, викриття і покарання злочинців), соціальної фантастики (існування загадкового закладу для дівчат, випробовування секретного вірусу).

ЛІТЕРАТУРА

1. Вергелес Т. За лаштунками гламуру // Роздобудько І. ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин / І. Роздобудько; передм. Т. Вергелес. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – С. 5–6.
2. Воронина Л. Коли доля дає шанс // Роздобудько І. Все, що я хотіла сьогодні. Лікарняна повість / І. Роздобудько; передм. Л. Ворониної. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – С. 5–9.
3. Герасименко Н. Особливості творчої манери Ірен Роздобудько / Н. Герасименко // Слово і Час. – 2005. – № 11. – С. 36–39.
4. Лук'яненко Д. Роман «Гудзик» Ірен Роздобудько : спроба філософсько-психологічного потрактування життєвої драми / Д. Лук'яненко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/4-12-29.pdf>.
5. Роздобудько І. ЛСД. Ліцей Слухняних Дружин / І. Роздобудько; передм. Т. Вергелес. – Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 320 с.

В. А. Кравченко, Н. А. Зрай,

Запорожский национальный университет, г. Запорожье, Украина

ЖАНРОВЫЕ ОСОБЕННОСТИ РОМАНА ИРЕН РАЗДОБУДЬКО «ЛПЖ. ЛИЦЕЙ ПОСЛУШНЫХ ЖЕН»

В статье рассмотрено жанровые особенности романа Ирен Роздобудько «ЛПЖ. Лицей Послушных Жен». На основе анализа специфики композиции и сюжета, проблематики, конфликтов, системы образов, художественно-стилевых решений доведено, что жанровая разновидность произведения – любовно-детективный роман с элементами социальной фантастики. Обращено внимание, что самобытность писательницы заключается в отражении красивых и непредсказуемых отношений

главных героев – лицеистки Пат и музыканта-детектива Ланцелота, в изобличении социального зла, представленного образами сына депутата, преступника и убийцы Алексея Струтовского, Директора Лицея и завистницы Лил. Показано цепочку детективных расследований. Спецификой романа названо воплощение социальной фантастики. Акцентировано внимание на том, что индивидуально-авторское экспериментирование с жанровыми формами является особенностью популярности творчества Ирен Роздобудько, что существенно влияет на развитие современной украинской прозы.

Ключевые слова: любовно-детективный роман; социальная фантастика; приключенческий роман; авторский стиль; проблематика произведения.

V. Kravchenko, N. Zray,

Zaporizhzhya National University, Zaporizhzhya, Ukraine

GENRE FEATURES OF NOVEL BY IRENE ROZDOBUD'KO «LSD. LITSEY SLUKHNYANYKH DRUZHYN»

The theme of the article «Genre features of love-detective novel by Irene Rozdobud'ko «LSD. Litsey Slukhnyanykh Druzhyn» («LOW. Lyceum of Obedient Wives»)). The aim of the article is the analysis of the novel genre features. The set tasks are: to consider the peculiarities of artistic modelling of people and events; to figure out the genre features of developing the problems; to describe the artistic and stylistic decisions; to prove that the novel «LSD» («LOW») according to the type is – love-detective. Experimenting with genres, Irene Rozdobud'ko explained the relationship of modern man with family, friends and herself. Multi-dimensional perspective of the novel: love and betrayal, loneliness and friendship, repentance and a defiance to the system, free creative work and the power of money, mercy and humiliation of a person, crime and punishment. Features of a love story are obvious in the depiction of beautiful and unexpected relationships of Pat and Lanza. The novel can be related to the detective type of literature due to the presence of adventures chain, investigations, criminals exposing. The plot contains the character types of criminal adventures: detective Lantz is a musician; the offender is a rich businessman; his accomplice is Ms Head of the Lyceum. Paying attention to the human search for happiness, the writer deals with social fiction. Special attention is paid to an unusual fraud connected with chemical-biological invention which destroys love and family. The fictional thing in the novel is the existence of an unusual object in the civilized social environment – closed Lyceum, which artificially brings up future wives to the rulers of the world. The specificity of the love-detective novel «LSD. Litsey Slukhnyanykh Druzhyn» («LSD. Lyceum of Obedient Wives») is a combination of different genre features of love, detective and social fiction. The novel needs the analysis in the context of multi-genre works by Irene Rozdobud'ko and modern Ukrainian literature.

Key words: love-detective novel; social science fiction; adventure novel; author's style; problems of the work.